

РЕЦЕНЗИИ И ОБЗОРИ

БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК – ДРЕВЕН, СЪВРЕМЕНЕН, ЕДИНЕН СБОРНИК В ЧЕСТ НА 80-ГОДИШНИНАТА НА ПРОФ. Д.Ф.Н. БЛАГОЙ ШКЛИФОВ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ПРИ БАН. МАКЕДОНСКИ НАУЧЕН ИНСТИТУТ. СОФИЯ. 2018. 410 СТР.

МАРИАНА ГЕОРГИЕВА

Сборникът с материали от научната конференция *Българският език – древен, съвременен, единен* в чест на 80-годишнината на проф. д.ф.н. Благой Шклифов е поредно свидетелство за авторитета и приноса на учения в българската диалектология, етнолингвистиката и лингвистичната география на българския език. Трябва да се отбележи, че диахронно-синхронният континуум подчертава безусловно единството на българския език и неговата ключова роля за съхраняване на българския културен код, както и авторитета ни в културната комуникация през 21. век. За това свидетелства и тезата на проф. д.ф.н. Благой Шклифов за старобългарския субстрат в унгарския език, с което се обогатяват „въпроси от историята на българския език и неговото централно място в славистиката“.

Принос пък в историческата диалектология е функционалният анализ от проф. д.ф.н. Благой Шклифов на диалекта на родната му Черешница, както пише Мария Китанова в *Един различен поглед върху българската фонетика*. Китанова подчертава сечението между описателна и историческа диалектология през труда на Шклифов.

Благой Шклифов е със забележителен научен принос не само за диалектологията, но и за лингвистичната ни география с изследванията си върху „крайните югозападни български говори, които днес са извън пределите“ на България, подчертава Марияна Витанова в *Приносът на проф. д.ф.н. Бл. Шклифов в проучването на югозападните български говори*.

В подкрепа на лингвистичната експертиза е и позицията на историографа Наум Кайчев, който представя *Социодемографски особености на с. Черешница, Костурско в началото на XX в.* Тук може да се добави и Марио Цветков с *Историческа справка за с. Аноскеп от праисторията до края на Гражданската война*.

Ролята на езиковото съзнание за родова памет и за съхраняването на националната идентичност се илюстрира с тезите на Палмира Легурска-Златанова за взаимовръзката между езикова среда и езикова интерференция в условия на насилствена асимилация, изходът от която е миграцията и бежанската участ (вж. Легурска-Златанова, П. *Ролята на просветните институции за изграждане на национална идентичност*).

Ангел Г. Ангелов поставя „въпроса за лингвистичните стратегии на македонизма“, с което всъщност почита творчески „апостолската“ научна дейност на Благой Шклифов за утвърждаване на българския език като богатство от исторически развой и широка география, т.е. диахрония, ексцерпцията на която е „благодат“ за обогатяването на функционалността на българския книжовен език.

Една такава научна панорама изграждат тезите, които представят Лучия Антонова-Василева за *Българските диалекти в Косово*, Георги Митринов с *Български следи в говорите на днешни гръцки села в Беломорието*, Калина Мичева-Пейчева с *Етнолингвистичен поглед върху българските диалектни текстове от Егейска Македония*.

Концептосферата и нейните езикови експликации доказват безспорното единство на българския език като културен код. Такива са изводите на Л. Василева – *Хетероними със значение ‘попова лъжичка’ в родопските говори*, А. Чолева-Димитрова – *Местните имена в Царибродско – част от българската онимна система*, Елена Каневска-Николова – *Ойконими в Южните Родопи (Ксантийско, Гюмюрджинско, Софлийско и Димотишко)*, Йоанна Кирилова – *Приносът на проф. д.ф.н. Благой Шклифов в проучването и съхраняването на българската пастирска терминология*, Иван Г. Илиев и Мирослав Михайлов – *Говорът на село Главки, Ксантийско – морфологични особености на имената*, Петър Сотиров – „*За един новооткрит източник на сведения за българите от Егейска Македония*“, Мая Влахова-Ангелова – *Топонимията като извор на фолклорната биосистематика*, М. Маринова – *Антропонимната система на еркечкия говор на с. Падина, Варненско; Еркечките детски игри като резервен антропогенен ресурс на културния туризъм; Названия, свързани с тъкането, в еркечкия говор на с. Падина*, и Надежда Николова – *Названия на лечебни растения и употребата им в българската народна медицина (Лингвокултурологичен аспект)*.

Комплексното изследване – и описателно, и историческо едновременно, на Славка Керемидчиева представя *Българските фонетични материали в общославянския лингвистичен атлас*. Типологията на ареалите, за която пише Керемидчиева, потвърждава основополагащото място на българския език за когнитивния ни континуум в славянски и балкански контекст, т.е. за приноса ни от научна гледна точка за съвременните проекции на межкултурната комуникация. И. Гарвалова пък анализира *Названия за ‘ръж’ в славянския континуум*.

В Сборника се представят изследвания на един ранен етап от концептосферата на българина, каквито са молитвите за родилка в ръкописен требник (вж. Карачорова, Ив. Молитви за родилка в ръкописен требник НБКМ 1162 от XVI–XVII в.). Молитвата като феномен и заедно с това, разбира се, езиков експликация на концепта *вяра* чрез корелацията *здраве – болест* изследва М. Цибранска-Костова в *Страдащото тяло в орбитата на една молитва от Абагара на Филип Станиславов*. Цибранска проследява и исторически процеси на фонетично и лексикално равнище в молитвения текст.

Историческият анализ на хипотаксиса в новобългарските дамаскини на Ваня Мичева е творческа препратка към приноса на Благой Шклифов за историческата диалектология, както отбелязва още в началните си редове авторката. Парадигмата на съюзите и съюзните думи и историческите им особености както в диалектни редакции, така и в дамаскински текстове подчертават ин-

терференцията на езиковите форми като проява на единството и богатството на българския език, който „авторите и съставителите на новобългарските дамаскини“ определят като „книжовен език на народна основа“ (вж. Мичева, В. *Хипотактични съюзи и съюзни думи в новобългарските дамаскини*).

На термините като лексикален пласт са посветени работите на Велислава Стойкова, Кристияна Симеонова, Екатерина Петкова, които прилагат принципите на когнитивния анализ с елементи на историчност (вж. Стойкова, В. *Тенденции в развоя на българската математическа терминология – преглед на учебниците по природни науки, издадени на български език в Белград през първата половина на XIX в.*; Симеонова, Кр. *За някои интересни терминологични метафори*; Петкова, Ек. *Някои особености на операторните категории, използвани в класификацията на организмите*).

Когнитосферата на езиковото съзнание, изразявана със системно-структурните особености на българския език в неговия диахронно-синхронен профил, може да се разпознае като тематична линия на Сборника в памет на проф. д.ф.н. Благой Шклифов. Древният и единен български език обаче „изпитва“ своята съвременност в дефицита на синтактико-стилистика парадигма на езикова експликация за концепта *радост* (*удоволствие, наслада*), каквито наблюдения прави Максим Стаменов при анализа си в материала *Кеф за лев. Има ли българска следа в търсенето на удоволствия и наслади?* Авторът „изисква“ футурологично изследване на концепта *радост* в европеизираното езиково съзнание през XXI в. с активна и активизирана за това концептосфера на българския език.

Дискусионните си наблюдения за триродови съществителни споделя Ванина Сумрова (вж. Сумрова, В. *Триродови съществителни в българския език?*). Дискусионността се заявява в решеното с въпросителен знак заглавие. Т.е. езиковата интерференция на лексикално равнище в категориално обновена екстралингвистична среда поставя въпроси пред българското езиково съзнание и естествено задачи пред граматическото описание най-общо.

Дискусионност се съдържа и в *Трудните предлози: за разколебаната употреба на някои предлози в българския език* от Иво Панчев при превода и неговата комуникативност, или функционалност. Може би в по-нататъшните си изследователски търсения авторът ще се съсредоточи върху прецизирането на превода, така че предлозите да са в „естествената“ си функция и с безспорна функционалност по отношение на смисъла на изречението. С други думи, предлозите не са „трудни“, „трудно“ е онова, което разколебава тяхното присъствие. Иначе никой не би се усъмнил във вариативността на употребата на предлози за определено отношение, без това да означава грешка или некоректност.

Комплексният подход – диахрония на текста и изследването му като дискурс, подпомага Неда Павлова в анализа на междуметията през резолюцията на джендър лингвистиката и когнитивистиката (Павлова, Н. *За някои междуметни обръщения*). Може би работата ще спечели, ако се обоснове причисляването на *море, мари, ма, бе* към междуметията. Вокативната им функция не е непременно несъвместима с принадлежността им към частиците (вж. Куцаров, Ив. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Унив. изд. „Паисий Хилендарски“. Пловдив, 2007; Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. Унив. изд. „Св. Климент Охридски“. София, 2008).

Приносният труд на акад. М. Виденов за закона за инерцията при прегледа на някои диалектни, предимно фонетични явления обяснява отклоненията от книжовната норма в „речевата урбанизация“. Виденов отива и по-нататък и заявява футурологична позиция както за бройната форма при съществителните имена от м.р., така и за глаголното окончание *-ме* за трето спрежение, „якането“ и палатализацията в „изравняване на аломорфата“. *Законът за инерцията в речевата урбанизация* е едновременно и опора, и лингвистичен „пътеводител“, така да се каже, за изследователите на съвременния български книжовен език. Едва ли толкова безспорно дублетността като „компромис“ с книжовната норма ще „преведе“ категоричната употреба на „отстъпа“. Дали „улеснението“ на „инерцията в речевата урбанизация“ ще преодолее когнитивната структура на езиковото съзнание, ако се отчита методологическата панорама на анализ? Може би точно диалектното многообразие, или по-точно в името на езиковото богатство, диалектното многообразие и книжовната норма не биха могли да се припокриват безспорно в което и да е собствено граматическо положение, все едно за чия сметка. И още – доколко „инерцията в речевата урбанизация“ не отслабва противостоенето на снижаването на нормативността на езика?... Лингвистиката дължи още на референцията на обогатеното когнитивно езиково съзнание не през инерцията, а през една по-коректна рефлексия по-скоро.

Предвид най-напред на научния принос на Благой Шклифов за българския език *Прагмалингвистични особености на българските търговски писма* на Димитрина Лесневска се нуждаят от по-задълбочена собствена лингвистична експертиза като съответствие на прегледа на тези на цитираните от Лесневска автори. Остава усещането за повече теоретична хроника и по-малко анализ на български езикови и текстови характеристики на този жанр.

Повече есеистика „тегне“ в изложението на Катя Исса *Българският език в чужбина – съхранение на народността ни памет*. Стилът не е „услужлив“ за приносна теза, няма я никак си и чистата методическа позиция, каквато се очаква от характера на фактическото наблюдение. Езиковата илюстративност отсъства, не е докрай убедителна и употребата на думата „народностна“.

Би било интересно да се продължи работата по поставените проблеми и от Лесневска, и от Исса.

Сборникът *Българският език – древен, съвременен, единен*, посветен на 80-годишнината на проф. д.ф.н. Благой Шклифов, е ценен научен принос в комплексния анализ на българския език и българското езиково съзнание, които са когнитивен код на националната ни идентичност и стратегически принос за националната ни сигурност.

✉ Проф. д.ф.н. Мариана Георгиева

Секция за етнолингвистика

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17. 1113 София, България

mv.georgieva7@gmail.com